

Sociale orde bij kippen

Als er voldoende ruimte in het nachthok aanwezig is, is een dergelijke 'stallage' ideaal voor het vaststellen van de pikorde

Onderzoek naar het gedrag van kippen heeft reeds tientallen jaren geleden aan het licht gebracht dat er in een groep kippen na zekere tijd een bepaalde sociale orde tot stand komt door de natuurlijke vijandigheid van deze dieren. Deze vijandigheid leidt tot pikken naar elkaar, meestal gericht op de kop. Het is van geheel andere aard dan het veren-pikken of kannibalisme. Bij dit pikken kan het tot korte gevechten komen, maar na kortere of langere tijd onderwerpt zich de ene kip aan de andere en aanvaardt voor onbepaalde tijd haar overheersing. Na een serie van dergelijke tweekampen ontstaat een zekere rangorde, de pikorde genoemd, waarbij de meest aanvallende dieren een hoge plaats in de rangorde innemen en de meest schuchtere, onderin zijn geplaatst. Hoewel deze rangorde in grote trekken rechtlijnig is, komen er afwijkingen voor. Dit agressieve gedrag is al bij opgroeiende kuikens waar te nemen en wanneer de koppels ongemoeid worden gelaten is bij jonge hennen na 10 weken de pikorde gevestigd, bij jonge hanen reeds bij 8 weken. Deze orde blijft in grote trekken bewaard zolang men de koppel niet in samenstelling verandert, maar wijzigingen treden van tijd tot tijd op. Bij een koppel volwassen dieren, elkaar grotendeels of geheel vreemde hennen is na ongeveer twee weken de pikorde gevestigd. Is het eenmaal zover, dan vermindert de vijandigheid in de koppel.

Productie

De plaats die een kip in de pikorde inneemt is van invloed op de productie. Kippen die een hoge plaats in de rangorde innemen, hebben voorrang bij voerbakken, drinkbakken, legnesten, zitstokken, stofbaden, enz. In tegenstelling tot de gangbare

mening gaan ze eerder op stok en komen er later af dan de laag geplaatste dieren. De kippen die onderin de rangorde staan, worden overdag bij de voerbakken weggepikt. Pas als de andere op stok zijn gegaan, haasten ze zich het nodige voer naar binnen te werken, waarna ze op stok de ongunstigste plaatsen (buitenkant) kunnen gaan innemen. 's Morgens zijn ze weer vroeg van stok en bij de voorbak om nog gauw wat voer naar binnen te

Zijdehoenders met voldoende ruimte om vrij te kunnen scharrelen.

**Tekst: Lei Cuijpers,
foto's: Archief Kleindier Magazine**

werken. Bij de drinkbakken ligt het al niet beter. Deze beperkte voer- en drinktijden worden als een belangrijke oorzaak gezien van het verschijnsel dat kippen die laag zijn geplaatst in de pikorde in productie achterblijven bij de andere en dus ook minder produceren dan waartoe hun aanleg ze in staat stelt. Worden dergelijke kippen in batterijen geplaatst, dan blijken dat vaak betere legsters dan de hoogst geplaatste in de pikorde. Hoe lager dus de plaats hoe meer de kip in productie achterblijft bij wat ze zou kunnen doen. Pas beneden een zeker peil in de pikorde komt dit duidelijk tot uiting. Een deel wordt dus benadeeld, een ander deel niet. Zijn de omstandigheden ongunstig, dan worden ook de 'hogere' kippen benadeeld.

De ongunstige omstandigheden die aan leiding geven tot sterker productieverlies, kunnen van veelerlei aard zijn. Hieronder zijn te rekenen:

- verhoogde agressiviteit;
- te kort aan voer- en drinkgelegenheden;
- ongunstige plaatsing en verdeling van voerbakken, drinkbakken, legnesten, enz.;
- te dichte bezetting.

De genoemde punten houden alle verband met het gedrag van de dieren.

Werkgebied

Dat een pikorde zich vestigt en op een gegeven moment de strijd wordt gestaakt, omdat ieder dier zijn plaats kent, is slechts mogelijk, doordat de dieren elkaar kunnen herkennen. Het bevattingvermogen van de kip is niet onbeperkt. Een kip is in staat 25 tot 50 soortgenoten te herkennen. In koppels van boven de 50 kippen bestaat dus de kans dat ontmoetingen plaatsvinden tussen kippen die elkaar niet herkennen. Dit zou aanleiding kunnen geven tot een tweekamp om de voorrang. In grote koppels komt dit toch niet veel voor omdat kippen ontmoetingen met vreemde vermijden door zich slechts in een beperkt gebied op te houden.

Bij proeven, genomen op het Spelderholt in Beekbergen in de jaren vijftig en zestig, werd aangetoond, dat kippen zich slechts over 1/3 van het hokoppervlak bewogen, in een hok van 48 m².

Het 'werkgebied' bij die proef van de gemiddelde kip was slechts 16 m². In grote koppels zal dit werkgebied waarschijnlijk niet groter zijn, misschien zelfs kleiner.

Ook in onze hokken zal de hokinrichting zo moeten zijn dat de dieren geen grote afstanden moeten afleggen om voer- en drinkbakken te vinden. Dus de ogen goed de kost geven en letten op het gedrag van de dieren, vooral in verband met de inrichting van het hok.

Bron: *Pluimvee Praktijk en eigen ervaring.*